

Tulevaisuusvaliokunta 27.2.2026

Lausunto Tulevaisuusselonteko

Hanna Smith, VTT

Työelämänprofessori, Vaasan yliopisto

Teema: Tekoälyn uhkat ja mahdollisuudet

Kysymys: Mitä ovat tekoälyn hyödyntämisen uhkat ja mahdollisuudet informaatiovaikuttamiseen ja yhteiskunnan vakauteen liittyen?

Varautumisen ja resilienssin näkökulma (yhteiskunnallinen turvallisuus):

Tulevaisuusselonteko on arvokas osa suomalaisen yhteiskunnan varautumista ja resilienssin vahvistamista. Se nostaa esille treندهjä ja polkuja, jotka tulee huomioida Suomen kaikilla päätöksenteontasoilla.

Maailma muuttuu koko ajan ja erilaiset kehityspolut sekoittuvat toisiinsa. On pyrkimystä palata ajassa taaksepäin (esim. rajat, lainsäädäntö), koitetaan löytää tämän päivän ongelmiin ratkaisuja menneestä (esim. kv-politiikka, Venäjä), pidetään kiinni olemassa olevasta normistosta (esim. muutosvastaisuus), pyritään rikkomaan lasikattoja (esim. tasa-arvokysymykset), kehitetään vauhdilla uutta (esim. innovaatiot, AI), etsitään teknologiasta ratkaisuja kaikkiin ongelmiin (esim. terveydenhuolto, ympäristökysymykset).

Osassa vanhat keinot voivat olla käyttökelpoisia, kun taas toisissa kohdissa ne vievät väärään suuntaan. Innovaatiot auttavat eteenpäin ja samalla ne voivat aiheuttaa uusia ongelmia. Säädökset ja normistot voivat olla toimivia samalla kun niitä pitäisi oppia tulkitsemaan uudella tavalla uudessa ajassa ja joissakin kohdissa tarvitaan uusia säädöksiä.

Tilanne haastaa varautumisen ja resilienssin ihan uudella tavalla – tarvitaan strategisempaa eteenpäin katsovaa varautumis- ja resilienssi- ajattelua, tarvitaan strategista resilienssiä.

Tulevaisuusselonteossa nostetaan esille strateginen kilpailu, joka on kansainvälisen politiikan muutoksen ytimessä (s.24). Selonteko toteaa myös, että teknologinen kehitys ja teknologiakilpailu on nopeaa ja epälineaarista, vaikutukset voimistuvat ja laajenevat (s.27) samalla kun se kietoutuu yhä tiiviimmin geopolitiittisen ja taloudellisen vallan tavoitteluun, turvallisuuteen ja informaatioympäristöön.

AI tulee tuomaan oman erityisen haasteensa kokonaisuuteen, samalla kun se voidaan nähdä myös mahdollisuutena. Suomelle tuttu teema; uhka ja mahdollisuus pätee myös AI:n kohdalla.

Strategiseen kilpailuun, eri aloilla, tulee vastata juuri strategisen resilienssin näkökulmasta. Se on erityisen tärkeää maille kuten Suomi, joka kuuluu, pinta-alastaan huolimatta, pieniin maihin. Strateginen resilienssi on erityisesti varautumista ei vain käytännönläheisesti vaan myös strategisella tasolla eteenpäin katsovasti. Siihen kuuluu myös AI:n huomioonottaminen. Erilaisia strategioita tehdään juuri sitä varten, että ne antaisivat strategisen tiekartan varautumiseen ja kansalliseen resilienssiin. Kysymys kuitenkin kuuluu, olemmeko me osanneet muuttaa strategiatyötämme vastaamaan nykymaailman dynamiikkaan? Kun mietitään AI:n tuomia mahdollisuuksia löytyvät ne erityisesti varautumisen ja resilienssin näkökulmasta erilaisten harjoitteluiden ja pelien kautta. EU onkin ottanut proaktiivisen varautumisen Preparedness Union Strategy (2025) punaiseksi langaksi. Strategia listaa monta erilaista kohtaa, joissa AI:n hyödyntäminen on keskeistä kuten tilannekuvan tekemisessä ja aikaisessa varoituksessa, harjoitustoiminnassa ja riskianalyseissa. Suomessa tulisi panostaa vieläkin enemmän harjoitustoimintaa, joka tuo yhteen siviili ja sotilaspuolen ja hyödyntää AI:ta.

Tulevaisuusselonteossa todetaan:

Digitalisaatio muuttaa ihmisten sosiaalisia suhteita ja arkea ennennäkemättömällä vauhdilla. Tulevaisuudessa ihminen ja eri teknologiat sulautuvat yhä tiiviimmin yhteen ja eri teknologioista tulee entistä kiinteämpi osa jokapäiväistä elämää. Fyysisen ja virtuaalisen elämän sekoittuminen asettaa meidät uudenlaisten eettisten kysymysten eteen. Teknologian aiheuttama informaatioympäristön muutos sekä voimistuva polarisaatio, kuplautuminen ja informaatiovaikuttaminen vaikuttavat laajasti yhteiskuntien järjestäytymiseen ja ihmisten hyvinvointiin sekä demokratian ja oikeusvaltion toimintaedellytyksiin(s.27).

AI, samalla kun se mahdollistaa parempaa varautumista ja resilienssiä, haastaa meidän turvallisuuden tunteemme ja luo epävarmuutta. Kun yhteiskuntamme muuttuu vauhdilla ja maailmassa tapahtuu paljon, toiminta on usein reaktiivista ja puolustavaa. Epävarmuuden ilmapiiri sekä laajeneva uhkien kirjo, eivät tuo luottamusta tulevaisuuteen. Riskinä voi olla myös liiallinen riskeihin ja uhkiin keskittyvä työ, joka verottaa juuri laajempaa strategista ajattelua ja suunnittelua ja sitten arvaamattomasti heikentääkin varautumista ja kansallista resilienssiä. AI:lla on useammin turvallisuudentunnetta heikentävä vaikutus, vaikka siinä pitäisi nähdä ehkä mahdollisuuksia juuri turvallisuuden näkökulmasta.

Vihamielisten toimijoiden kustannustehokkaimmat välineet ovat juuri kyber ja informaatio, joihin AI tuo kovin arvaamattoman elementin. Siksi pitääkin kiinnitetään paljon huomiota kyberturvallisuuteen, informaatioturvallisuuteen, teknologiakehitykseen ja niihin liittyviin riskeihin ja uhkiin. Samalla pitää pitää mielessä erilaisten kokonaisuuksien keskinäisriippuvuudet ja vaikutukset, sekä miten voitaisiin paremmin proaktiivisesti olla aktiivisia informaatiokentällä. AI:n käytössä strategisessa kilpailussa kansainvälisesti ja kansallisesti on isot ongelmat. Paras tapa totuttautua

yhteiseloon AI:n kanssa on proaktiivinen toiminta ja strategisen resilienssin kehittäminen, jossa keskeistä eivät ole vain teknologia - ja/tai informaatio-osaaminen vaan hyvä yleissivistys, yhteiskunnallinen luottamus ja tarkka ymmärrys maailman muutosdynamikasta. Niin kutsutun medialukutaidon rinnalle tarvitaan hyvää ymmärrystä muuttuvasta maailmasta ja teknologian siihen tuomista uusista ulottuvuuksista.

AI haasteeseen tulisi vastata Suomessa:

- **Varmistaa että Suomi pysyy korkealla kansainvälisellä tasolla koulutuksessa**, niin perus -, kuin korkeakoulutasoilla.
- **Vahvistaa Suomen harjoitus ja koulutuskykyä (*training and exercise*) juuri varautumiseen, ennakointiin ja resilienssiin liittyen AI:ta käyttäen.**
- **Ylläpitää AI-kehityksestä karttaa ja niistä esimerkeistä, miten AI:ta pyritään käyttämään vihamielisessä vaikuttamisessa.**
- **Pyrkiä vaikuttamaan siihen, miten AI:ta käytetään (*conditioning the machine*) ja missä ja luoda mahdollisuuksia missä AI kohdataan yhdessä (*tuoda yhteen virtuaalinen ja fyysinen yhteisöllisyyttä vahvistaen*)**

Yhteenvetona

Uhat:

- Kasvava turvattomuuden tunne ja yhteiskunnallinen epävarmuus
- Vihamielisten vaikuttajien väline, jolla vahvistetaan epävarmuutta, neuvotellaan todellisuudesta ja yllätetään vastapuoli (= heikennetään kykyä ajatella strategisesti)
- Yhteiskunnan yksilöityminen ja virtuaalimaailmaan piiloutuminen
- Hallitsematon AI

Mahdollisuudet:

- Uudenlainen ennakointikyky
- Vahvemman ja laaja-alaisemman tilannekuvan rakentaminen sekä keskinäisriippuvuuksien vaikutusten sekä syy-seurausten löytäminen vahvistamaan uudenlaista strategista työskentelyä
- Varautumisen ja resilienssin harjoitus ja koulutusväline
- Uusien innovaatioiden kehittäminen